

naj vedno raji vpraša: „kaj kaže ta ali una beseda“, kakor pa: „kterega plemena je ta ali una beseda“. Pomen, ne pa pleme besedni je poglavitna reč.)

VII.

Potem, ko se je ves berilni spis od konca do kraja na vse strani obdelal, naj učenci bukve zaprejo, in naj ga s svojimi besedami pripovedujejo, pozneje pa iz glave v pisne knjižice čedno zapišejo. Vse spise učencev pa naj učenik vselej popravlja, in sicer posamezne pregreške posamezno, obče pa očitno na deski. Ne sme pa učenik misliti, da se morajo in morejo vsi berilni spisi po enakem kopitu obdelovati. Naj poglavitnejša reč pri branji je, da učenci razumejo to, kar berejo in da se navadijo vsaki spis dobro premišljevati in v vsakdanje življenje prenašati. Sploh pa mora učenik vediti in spoznati, da, če se vselej in za vsako berilno uro ne pripravlja prav skerbno, ne more nikakršnega berilnega spisa v šoli tako razlagati, kakor ga je treba. In le za tako pripravljanje smo podali čast. bravcem pričujoči načert. — Dobro bi bilo, ko bi se kdo naših spretnih tovaršev lotil in obdeloval v „Tovaršu“ bolj poglavitne spise v naših šolskih berilih. „Tovarš“ bo sicer tudi storil, kar bo mogel; toda, kdo bi tirjal, da bi mogel sam vse nositi na svojih plečih!

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

V.

Stavek, osebek in povedek.

Kar je bilo dosihmal posamezno obravnano, jemlje se tukaj skupno in se primerja med sabo. Otroci naj se zavedó, kaj naredé, kedar od reči povedó, kaj da delajo, kakšne da so, in kaj da so, ali otroci naj se zavedó, da napravijo stavek.

Razloženje.

Povej mi, kaj dela konj? Konj vozi. Kakošen pa je konj, ali kakošen more biti? Konj je močen . . . Kaj pa je konj? Konj je žival. Ravno tako mi povej od petelina, od kosa. Povej mi tudi od Janeza, kaj dela, kakošen je, kaj da

je? Povej mi sam od sebe, kaj delaš, kakošen si; če se primerjaš z odrasčenim človekom, kaj si tedaj? — Ktere besede nam povedó djanje reči? Djanje ali stanje reči nam povedó časovniki ali glagoli. — Povej mi tedaj sam od sebe, kako djanje? Jaz pišem. — Kdo piše? — Jaz. — Kaj si povedal? — Da pišem. Kaj pa Janez dela? Janez števíli. — Beseda, od ktere se kaj pové, se imenuje osebek. Kakšen razpol besed (Redetheil) je tukaj osebek? Osebno zaime... pa ime, tedaj osebek je večidel osebno zaime ali pa ime. — Povedal si poprej sam od sebe, da pišeš, — da si majhen, da si deček, in to povedanje v stavku se imenuje povedek. Kolikeren je tukaj povedek? — Trojin... Kako se pravi besedam, ktere kažejo djanje, tistim ktere kažejo lastnosti, in tistim, ktere od imen pripoveduje, kakošne da so? — Kaj tedaj more biti povedek? — Nekako tako naj skuša učitelj otrokom nauk od stavkov razloževati. Ta nauk je za nezrele otroke zadosti težaven, ker misliti morajo tukaj na dvoje: 1) na posamezne besede, k kateremu razdelku govora da gredó, 2) morajo iz teh posameznih besedi cele stavke narejati, tako da se zavedó, kaj da so naredili pa zakaj, da so tako, in ne drugače naredili. Mladost pa se tako težko do kje pripelje, da bi delala in zraven premišljevala.

Poslužujem se tudi tukaj domače prilike, ter primerjam stavek z družino. Za gospodarja postavim osebek, za družino pa povedek... Gospodarju je ime Martin... Pri tej hiši je tedaj Martin za gospodarja. Ima pa Martin družino. Hlapcu je ime Jaka... Jaka je tedaj tukaj hlapec. Zamore pa Martin še drugo družino imeti. Pri kaki drugi hiši pa ima, post., gospodar drugo ime. Utegne se kateri mojemu razkladanju posmehovati; ali pomisliti je potreba, da se pri otrocih z domačo priliko več opravi, kakor z učenimi razpravami, ako le človek pravo zadene. Vse drugače je podučevati nevedne otročaje, kakor pa bolj odrasčeno mladost. Pri otrocih more učitelj za vse mišljenje, za vso logiko podlago delati; lahkomišelní otroci morajo začeti misliti; tukaj ni nič znanega, razun tega, kar s telesnimi počutki vidijo... Stavek je pa že misel z besedo povedana. Tedaj si mora učitelj prizadevati, da zbujuje notranje dušne moči, post., spomin, um, in sicer tako, da nauk naslanjuje na kaj znanega. — „Qui bene distinguit, bene docet“.

Pristavljam pa sicer, da pisaje te verste se nočem nikamor za zgled postavljati, ali komu svoje misli vrvitati, tudi ne svoje metode, kakor edino zveličavne hvaliti . . . V Rim več potov derži, in po vseh se pride do srede mesta. Omenil sem precej v vvodu, da prosim častite gospode sodelavce na šolskem polji, da razodevajo tudi oni svoje skušnje, da bodem pametne ugovore hvaležno prejemal i. t. d. „Učiteljski Tovarš“ tudi vsakemu dopisniku svoje verstice odpira. Več misel, gotovi svet.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXII.

U. Sicer se piše *in*; tu pa najdem „k hčeri *i* vnukom“ — kacega pomena je *i* sam na sebi?

T. *I* pomeni v staroslovensčini in v mnogih slovanskih jezikih *et* (-que, atque) in *etiam*, in kakor se te besedici menjate velikrat v latinskem, tako pomeni *i* v slovenskem zdaj to zdaj uno: a) *in*, b) *tudi* ali *vsaj tudi*), p. polje *i* gora cvete; kakor pri nas, tako *i* pri vas; prišli so *i* oče *i* mati (*et — et*) itd.

U. Bral sem ga nekaterekrat že v boljših knjigah; ali se pa govori, ali se sliši kje v ljudskem govorjenji po Slovenskem?

T. Govori se ob krajih slovenstva in pri bližnjih sosedih naših sploh; v sredi pa se čuje dostikrat v začetku besede: „*i* kaj ti je, *i* pa mu reci, *i* pa pojdi“ itd.

U. Ali ni ta *i* nemški „*e*, *ei*, *ie*, je nun?“ Ali se ne sliši časi bolj „*e* kaj to, *e* no, pa mu daj?“

T. Ko bi mu bil tudi v rodu, za to še ni nemški *e*, in ali nisi ravno ti mi terdil že, da so *a*, *e*, *i*, *o*, *u* povsod, kar jezik gre, torej v vsih jezikih? Po tem *i* ali *e* sam za se ni ne nemška ne slovenska, ampak vsih jezikov lastnina.

U. Na zadnje bodo le nemškutarji rabili oboje *i* in *e*; Nemci in Slovenci bi se pa ogibali tega in unega!

T. Torej pravim, ker je v staroslovensčini v ravno tem pomenu v navadi (*i* do večera; *i* do smerti; *i* do sego dne itd.), v